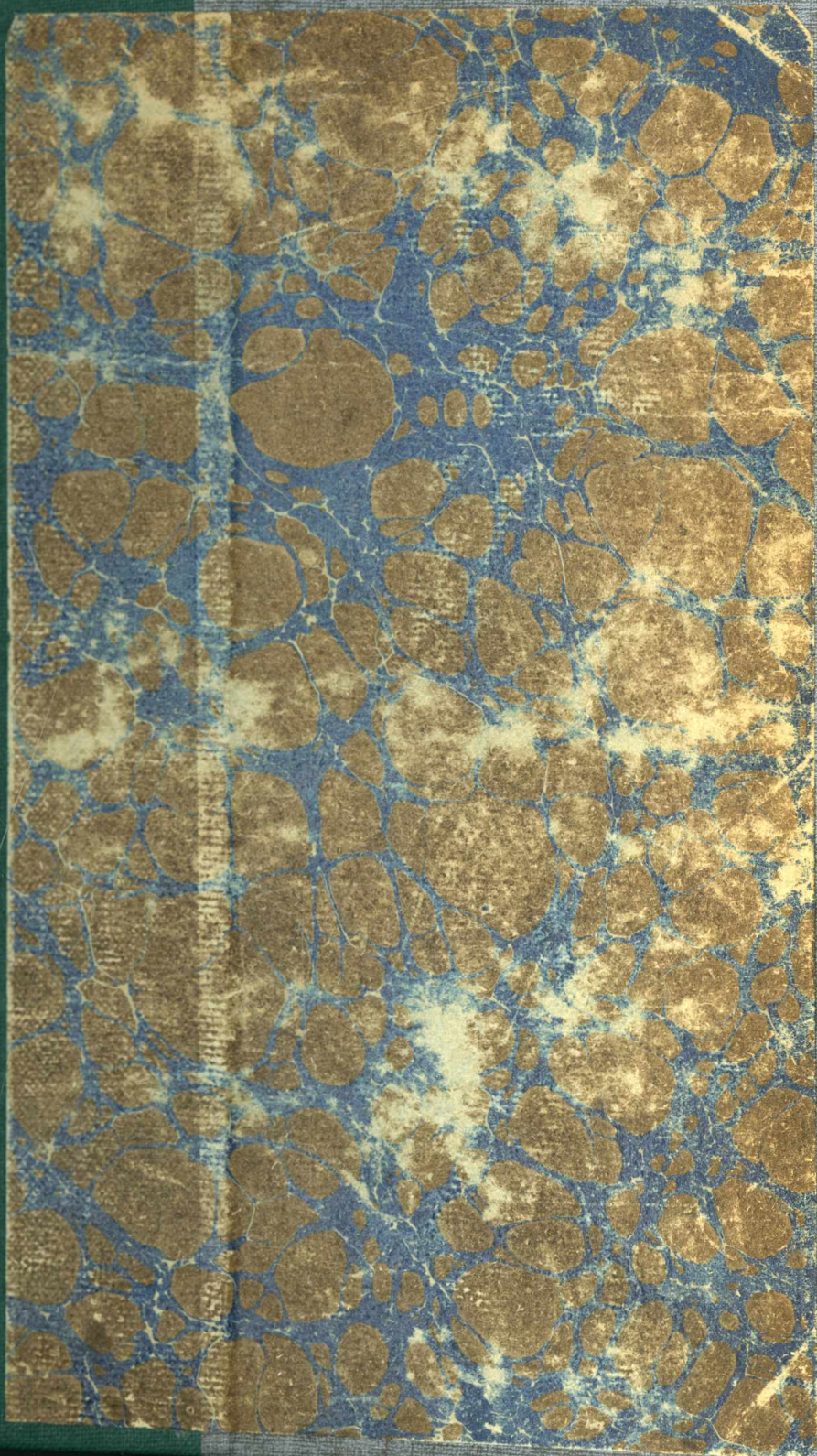


Politikai
röpiratok.

119.



119
1034

A
MAGYAR GAZDÁK

Székesfehérváron 1879. évi június 3—5. napjain

TARTOTT

II. ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETÉN

TÁRGYALT

HETEDIK KÉRDÉS:

»Hogy a gabnaárak csökkenése a magyar gazda létezését ne veszélyeztesse, az eddigi üzletrendszer változtatása szükséges; az állattenyésztés melyik ága szükségeli viszonyaink közt a melegebb felkarolást.«

Bevezeti:

TORMAY BÉLA.

20.

BUDAPEST, 1879.

WEISZMANN TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJA.

(Ferencz-József-tér 8. sz.)

MAY 11 1894

NEW YORK

1894

H. ORSZAGOS KÖNYVTÁRSÁG

1894

HETI KÖNYV

... ..



1894

...

Tisztelt értekezlet!

Mint hogy azon két napon, melyen a mait megelőzőleg a tisztelt fehérmegyei gazdasági egyesület által egybehívott gazdaértekezleten a kitűzött kérdések már a megbeszélés tárgyává tétettek, minthogy ezen alkalmakkor a szokáshoz kepest bizonyára egyik vagy másik, a kérdések bevezetésével megbizottak közül ezek keletkezését — továbbá azt, hogy ő milyen alapon foglalja el a bevezető helyét, előadta, és én csakis azt mondhatnám el ezt illetőleg, a mit a tisztelt előttem működöttek már elmondtak: azért én ennek közlését mellőzöm és csak — mielőtt föladatomnak tőlem kitelhető megoldásához fognék — megelőzőleg egy kérést bátorkodom a tisztelt jelenlevők-höz intézni, egy másodikat pedig mondandóim végén fogok kockáztatni.

Az elsőben mondandóimnak mikénti alakba öntéseért kérek bocsánatot. Kötelességem ezt tenni azért, mert a meghívóban egy félórai idő jelöltetett a tartandó bevezetés terjedelmének, ezen idő alatt pedig csupán vázolni leszek képes, nem fogom kellően ecsetelhetni mondandóimat; azok összege csak vázlat lesz, mely egyedül a szakértőre nézve birhat érdekkal.

Mert a vázolás főlemlítésével kezdettem el bevezetésem, meg fogják a tisztelt jelenlevők engedni, hogy ezen fogalomhoz kapcsolódva menjek tovább, és egy francia művészt említsek föl, ki a vázolásban valóban mestert volt, a milyennek én sem az írónnal, sem az élőszóval való vázolás tekintetében magamat nem tartom; — tehát ezen művész — Gavarnit értem — vázlatainak minden alakján látta a szemlélő: mi a foglalkozása. Midőn a mestertől kérdezték, hogyan képes pár vonásba a találó jelleget belefektetni? azt felelte: »azért, mert a foglalkozás nemcsak szokásokat, de jelleget is te-

remt, és ki a jelleget ellesi, az annak reproductiojával, az alakkal a foglalkozást is vissza tudja adni.«

Én most egyelőre a jelleggel nem foglalkozom, — nem tudom, hogy az nálam kifejezést nyert-e már? hanem csak a szokásra fektetek súlyt, és minthogy közel húsz évi tanári működésem alatt megszoktam valamit, ezen szokástól — legyen az jó vagy rossz — már nem igen tudok eltérni, s azt jelenleg is követem.

Ezen imént említett szokás abban áll, hogy mielőtt egy kérdésre felelnék, rendszeren a kérdést analizálom, fölbontom, ha lehet, tényezőire. Ha a kérdés föl nem bontható, megadom az egészre a feleletet, ha azonban fölbontható, akkor az egyes részleteket külön kérdéseknek tekintem, melyekre külön-külön törekszem megadni a kellő választ.

A jelenben is adatott elem egy kérdés, melylyel foglalkoznom kell és ezzel is szokásomhoz képest járok el. A kérdés a következően kangzik:

Hogy a gabona-árak csökkenése a magyar gazda létezését ne veszélyeztesse, az eddigi üzletrendszer változtatása szükséges-e? és az állattenyésztés melyik ága szükségeli viszonyaink közt a melegebb fölkarolást?

Mint méltóztatnak látni, ezen kérdés szintén fölbontható részekre, még pedig először arra, mely az üzletrendszer megváltoztatásáról szól, másodsor arra, mely az állattenyésztést illeti.

Az első részre tüzetesen felelni már nem az én tisztém; nem tisztém azért, mert Kenessey Kálmán osztálytanácsos ur ezt előadásában taglalta. Ő megmutatta, különöbben a kisbirtoknál, mennyire hibás a kezelési alaprendszer.

Fentnevezett tisztelt előadó elmondotta azt is, hogy az érintett birtokokon az eddig követett eljárással nem tisztán a kamatból él a gazda, hanem a tőkét is fogyasztja, reámutatott arra is, hogy az egyoldalú gabonatermeléssel »a gazda mintegy lotteriát játszik«, nagy rizikóval, melynél, ha be nem üt, igen könnyen a bukás örvényébe juthat.

De még akkor is, ha a termelési esélyek kedvezők, azon concurrentia folytán, melynek gazdáink az orosz, román és különösen a tengerentúli országokból való import által ki vannak téve, ha az

értékesíthetési esélyek ismét ellenük fordulnak, ezek törekvéseiket, reményeiket meghiúsítják.

Hogy tehát a gazdasági egyensúly jobbá alakuljon, hogy az eddigi egyoldalúság folytán létesült nagy rizikó megoszoljék stb., hozatott javaslatba a tisztelt értekezlet által ismert határozat, melynek az általam bevezetendő kérdés első részére válaszul kell szolgálni, és ezért ezzel a részszel, azt hiszem, teljesen fölösleges foglalkoznom és áttérhetek a kérdés második részére, mely az állattenyésztést illeti.

Erre nézve is van némi kis megjegyzésem. T. i. a kérdés ezen része így hangzik: az állattenyésztés melyik ága szükségeli a melegebb fölkarolást? Ezzel mintegy ki van mondva, hogy az eddiginél jobban fölkarolandók az összes állattenyésztési ágazatok, de ezek között bizonyára lesz olyan, melyet a többinél a gazdáknak viszonyaikhoz képest nagyobb figyelemre kel méltatniok, de tulajdonképen melyik ágazat lesz az?

Kérem, lehet-e minden tenyésztőnek az egész országban egyformán egy ilyen ágazatot illetőleg szabályt alkotni, s előnyös lenne-e ezt dogmaként hirdetni?

Azt hiszem, a tisztelt jelenlevők velem együtt azt fogják mondani, hogy nem lehet!

Az egyik gazdának például terjedtebb czikkjei vannak, a másik a viszonyok által talán extensivabb üzletvitelre van készítetve, minek folytán az esetleges és időszaki legelőkből sok is van neki; kérem; ezek, vagy az olyanok, kik hazánk fölvidékén apró mezejű havasi legelővel bírnak, nélkülözhetik-e a juhot? Most, ha nem nélkülözhetik, — ha mint az utóbb említettetknél — ez létök alapját képezi, nem kell-e, hogy ők — tekintettel juhászataik jelen állapotjára — a juh tenyésztést a jövőben melegebben fölkarolják?

Kérem a tisztelt értekezletet, ne méltóztassanak itt engem félreérteni. Én az imént azt mondtam: »a juh tenyésztését kell melegebben fölkarolni«, ez alatt nem azt értem, hogy szaporítsuk juh állományunkat, de igenis értettem azt, hogy az illetők javítsák a létező anyagot, tegyék azt gazdasági viszonyaikra való tekintettel olyanná, hogy a lehető legnagyobb jövedelmet adja.

Azt hiszem, erre, azaz az ilyen irányban való tevékenységre, a legtöbb juhásztulajdonosnak saját nyájánál van elég tere; tehát

ne extensive, egyedül a számot szaporítva, hanem intensive üzlet-szerűen, tekintettel a piacra is, hova terményüket vihetik, foglalkozzanak azzal, és hogy ezt tehessék, törekedjenek, hogy az üzlet-szerű kezelés tényezői teljesek legyenek, és ezek közül a szakképzettség, mely bizony nem mindig üti meg a kívánt mértéket, szintén kellően szerepeljen.

Az imént említett intensivitást a multkor egy tiszavidéki gazda előtt említettem föl, s ő azt mondá, hogy »arra ott nincs szükség.« Engedelmet kérek, hogy ezt tagadjam; az igaz, hogy ott több juhászban szép siker éretett el, de a nagyobb résznél ilyen tevékenységre még elég tér nyílik. Sok juhász tulajdonosa, ha nyáját figyelemmel átosztályozza ott, azt fogja találni, hogy a kiegyenlített-ség nem üti meg a mértéket, a hát gyakran laza, vagy épen pamutos, és a bundának ezen hibás testrészt általi megoszlása lényegesen csökkenti annak értékét; továbbá a kereskedők azt is hangoztatják, hogy valamivel szebb lustre ezen gyapjunál színtén nem ártana, ha létesíttetnék.

Ez egy példa volt hazánk egyik vidékéről, a többiekről is lehetne olyanokat idézni, melyek tanúsítanak, hogy azon vélemény, melyet elmondani bátor voltam, távolról sem fölösleges.

Ugyan nem egészen, de közel így vagyunk hazai kondorsértésünkkel. Ezeknél — tekintettel a jelenlegi értékesíthetési conjuncturákra — a tenyészállatok számának szaporítását sem merné ma ajánlani; legföljebb az tanácsolhatná a szakértő a gazdának, hogy a fajta keretében esiszolja, egyenlitse nyáját, de ne szaporítsa a zsírsértéseknek most létező tenyészanyagát, hisz a jelenlegivel is már — ha kivitelünk eszikken — itthon és Austriában is, saját magunknak csinálunk igen gyakran concurrentiát.

A concurrentiát illetőleg megjegyzem, hogy azt különféle módon inkább nekünk kellene mások ellen csinálni, de most úgy fordult, hogy mások létesíthetnek ilyet ellenünk, és ennek a jövőben még inkább ki leszünk téve. Pedig ha jól intézhetnék a dolgok, ha a forgalom, a transito áruk kezelése, az egészségügyi rendszert, tekintettel a kereskedésre, kellően rendeztetnék, ha boni árunk némi kedvezményekben részesíttetnék, ezen versenyben az eddig elfoglalt helyünket mezőgazdaságunk nagy előnyére megtarthatnók.

De ezekről bővebben most nem szólhatok, hanem a sertésenyésztésnek hazánkban van még egy pontja, melynél meg kell állapod-

nom, és melynek irányában kisebb-nagyobb melegséget mégis bátor volnék ajánlani, é. p. oda kellene hatni, hogy az ezen tenyészágban való egyoldalúságunk folytán nem a keleti, hanem a nyugoti szomszédjaink által legfontosabb piacunkon létesülő versenyt lehetlenné tegyük.

Az előbbit elérjük, ha mi is állítunk a kőbányai piacra húsárút és ezzel megakadályozzuk az osztrák gazdákat, hogy ők húsertéseiket, ott, hol 50—60 ezer zsirsértés hizik, a hazaiaknál jobb áron értékesíthessék.

Sokat lehetne még ezen tenyészágról beszélni, talán érdekeseket is hozhatnék föl, de ettől tartozkodnom kell, nehogy az időt ezel merítsem ki, vagy pedig — és ez az iméntivel egyenlő sulyu körülmény, nehogy a tisztelt értekezlet türelmét a kellőnél erősebb próbának tegyem ki.

Mielőtt tovább mennénk tehát, csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy talán olyanoknak, kiknek értékesíthető hulladékaik vagy húsertésnek alkalmas tápszereik vannak, szintén nem merném a húsertés kérdését mellékesen mondani, sőt inkább, ha viszonyaik ennek tenyésztését megengedik, a melegebb fölkarolásra való buzditást csakis ajánlhatónak vélem.

Talán a lovat sem hagyhatjuk ki a már megkezdett lajstromból. Kérdés: kell-e ezt az eddiginél nagyobb figyelemben részesítenünk?

Erre nézve is határozottan igennel felelhetek.

Figyelmet kell reá fordítanunk azért, mert ez máris lényeges kereset forrássá lett. Hogy ez mennyire fontos, azt a következő adatok is mutatják:

1867-ben képes volt hazánk 7000 darab lónak 150 frt átlag áron való kivitelére, miáltal 1.050,000 frt jött külföldről az országba.

1868-ban vette kezébe a lótenyésztési ügyek vezetését kormányunk, ezeket tehát tíz év óta intézi, és a múlt évi ősz óta már 20,000 darab ló exportáltatott. Fizettek a hollandi vevők darabonként 1100 márkát = 638 frtot, a francziák 320 és 380 frtot, az olasz vásárlók 400 frtot, az angolok kis hegyi lovakért 180 forintot; átlagban tehát darabonként 370 frtot és így a külföldről körülbelül nyolcz hó alatt bejött, legalább 7,600,000 frt.

A hadsereg évente rendszeren körülbelül 7800 darabot szükségel és ebből hazánkban tenyésztetik 5500 darab. Csak a közönséges remontákat számítva, ez évenként 1.300,000 frtot tesz.

De ezeken kívül forgalmunk fentartása, a luxus kívánalmai, de mezőgazdasági üzletvitelünk fejlesztése is, meg-megannyi bevásárlókat szereznek lótenyésztésünknek.

Egy körülményt nem szabad elfelejteni, melyet lótenyésztésünk jövőbeni ápolásának indoklásául sajnosan ugyan, de föl kell említenem, még pedig, hogy a most alakuló vámviszonyok között, meglehet, csakhamar oda jutunk, hogy a ló leend a legkönnyebben és legbiztosabban értékesíthető tenyésztermékünk.

Az elsorolt okokból foglalkoznunk kell ezen ággal. Feladatunk, hogy ezt is fejlesszük ;

hogy megalkossuk a tenyészkerületeket ;

hogy ezeknek megfelelő reproductorokkal való állandó ellátásáról gondoskodjunk ;

hogy módot nyujtsunk a kormánynak arra, miszerint ezen tenyészágnál, melyet oly szakértelmesen fejlesztett, ezután az életbeléptetendő eszközések tekintetében könnyebben mozoghasson, hogy az ezen tenyészágra megszavazott költségadományon megtakarításokat téve — azokat másutt, idővel talán más tenyészágnál fordíthassa gyümölcsöző befektetésekre, és így haladjunk, a nélkül, hogy ezen haladás előidézésére újabb állami adókkal terhelnök magunkat.

Azt hiszem, a fentiekkel a tisztelt értekezlet előtt tanuságot tettem azt illetőleg, hogy a rendező-bizottság meghívójában foglalt kérdést, melyet tisztelettel szólónak kellett bevezetni, nem volt fölösleges részleteznem.

Kenessey tanácsos ur előadásában helyesen az összes állattenyésztésnek melegebb felkarolását hangoztatta, én pedig a kérdés részletezésénél törekedtem megmutatni, hogy a viszonyok egyik, vagy másik tenyészágot, miként helyeztetik előtérbe ; de nem feleltem még arra általánosságban, hogy az egész országban melyik azon ágazat, mely vagy azért mert hanyatlott, vagy pedig azon oknál fogva, mert változtatandó gazdasági rendszerünk folytán fontosabbá lett, tekintettel épp a fentebb hangoztatottra, a legtöbb helyen létkérdésként okvetlenül melegebb fölkarolást követel.

Nem szóltam eddig egy tenyészágról, s ezt azért, hogy vele tüzetesebben foglalkozzam, utoljára hagytam. Éppen ez azon tenyészág, melyet tiszteletteljes nézetem szerint mezőgazdaságunk érde-

kében melegebben föl kell karolnunk, s ez a szarvasmarhatenyésztés.

Már lett hangoztatva a »rendszerváltoztatás«, évek hosszú során olvassák gazdáink azon jeligét: »hozzunk helyes arányokat gazdaságainkba.« Ezek arany mondások, melyek eddig ugyan alig teljesítették.

De olvasták és hallották azt is: karoljuk fel jobban az állattenyésztést, hogy trágyánk legyen s több és több szemet tudjunk kisebb téren termelni.

Ezen utóbbi már nem egészen arany mondás. E szerint a háziállat nem lenne egyéb, mint trágyakészítő, melynél csupán a szám határoz, nem pedig a minőség; és azoknál, kik ily felfogással indulnak neki az állattenyésztés melegebb felkarolásának, azoknál bármelynemű háziállatot tartsanak is, ezek nem lesznek a jövedelmet megalapító haszon vagy tenyész-egyedek, hanem az állat-létszám malum necessarium marad, melylyel úgy lesz a tulajdonos, mint a beteg a gyógyszerrel, beveszi, ha rosz is, mert életben tartja.

Hála isten, a szakismeretek terjedésének következményeként föllemlithetjük, hogy habár még mindig szórványosabban, de mégis már inkább más nézet vergődik uralomra; az állattartók tenyésztővé kezdenek lenni, kik ezélt tűznek maguk elé, melynek kitűzésénél számot vetnek gazdasági viszonyaikkal, számot a piacczal, melyen állattenyésztésük termékeit értékesithetik.

A fentebbieknél nemcsak egyedül a trágya fog határozni, — ez is be fog folyni, — de első sorban más tényezők lesznek határozókká.

Azt mondtam az imént, nem egyedül a trágya fog határozni, de határozatunkra ez is lényegesen befoly.

Kenessey tanácsos ur, hiszem, elég bőven fejtegette, a jövedelmezőség állandóbbá tétele és a talajerő megtartása okából a rendszerváltoztatás szükségét, melynél a vidékenként a forgóba beilleszthető kereskedelmi növényekre okvetlenül szintén suly fektendő.

Nevezett, mint említém, szólt az állattenyésztésnek fölkarolásáról.

Ha az iméntieket életbe akarjuk léptetni, ha ezek által gazdaságaink jövedelmezőségét szélesebb és így biztosabb alapra akarjuk fektetni, ha az egyensúlyt meg akarjuk tartani, akkor intensiverből

fog az állattenyésztést is kezelni kelleni; az ilyen üzletvitel mellett okvetlenül nagy tért nyert a mesterséges takarmányfélék termesztése, és ezen takarmányféléket, tekintettel a jövedelmezőségre, a lehető legsikeresebben kell értékesítenünk. Ezt leginkább egy állatnemmél érjük el, s ez a szarvasmarha.

De nemcsak az istálló szükségeli az ezen irányban való beépítést, nemcsak az intenzív istállózással is egybekötött tenyészeljárás, az ennek megfelelő fajta culturája fontos, fontos a legelők állatjáról, arról a marháról is gondoskodni, mely a jobb culturához szükséges élő motorokat szolgáltatja, melyek hiánya napról-napra érezhetőbbé válik, melyekkel a szesz- és czukorgyáros is hulladék-takarmányát is értékesíti. Értem itt a mi mostohább viszonyok közt és értelmesebb kezelés mellett diszteni képes jó hazai fehér marhákat, és azt hiszem, nem hibázok, ha azt mondom, hogy ezen fajta érdemli ki érdeklődésünket első sorban.

Mielőtt a zárszavakra, vagyis a következtetésekre áttérnék, és ezek alapján a legsürgősebb eszközzéseket jelző határozatokat előterjeszteném, illetőleg javaslatokat tennék, meg fogja a tisztelt értekezlet engedni, hogy az imént tett nyilatkozatomat egy kissé megvilágítsam, és talán ez alkalommal egyuttal a javasolandó határozatokat indokoljam.

Tisztelt értekezlet! Több világiállítást láttam, és azokon az állattárlatokat tüzetesen tanulmányoztam, összehasonlítottam az azok alkalmával tett tanulmányaimat, és ezen összehasonlítás meglehetősen érdekes eredményeket adott.

Láttam Párisban, hogy ott mindinkább képviseltetett a könnyen hizó marha. Ezen irány annyira cultiváltatott a francia gazdák által, hogy a múlt évben sikeres versenyre szállhattak az állattenyésztés mestereivel, az angolokkal; és az ezen czélnak megfelelő és kiállított állatok számaránya mutatta, hogy ott a hustermelés tulsulyra kezd vergődni.

De ezt mi okozza? Az, hogy Franciaország ipara roppant fejlődött, a nép vagyonosodván, jobban él, és azért több húst fogyaszt, — a jobb húst a francia piacokon napról-napra jobban fizetik, így az ezt szolgáltató állatok keresettebbek, ezek tenyésztése hasznothozóbb, ezért természetesen inkább fölkaroltatik.

Bécsben 1873-ban az első helyet a tejelő marha foglalta el, második helyen állt az igavonó, és csak ezután — meglehetősen távolságban — láttuk a könnyen hizó tenyészfajtákat.

Ennek így kellett lenni, mert az országokban, melyek a bécsi tárlatra állatokat küldeni hivatottak voltak, a viszonyok, különösen a piac, vagyis a kereslet az egyes termelési ágaknak megfelelő fajtákat ilyen sorozatban állítja előtérbe.

Bécsben láttuk a tejző lómarhát, mely onnét éjszakkal sok fejőde állatját képezi; láttuk és p. a legnagyobb számban az alpesi tejelő marhát, melyek a hegyvidék legelőit, az osztrák, cseh és morva birtokosok istállóit népesítik; de láttuk azt is, hogy hazánk éjszakkal nyugoti és nyugoti részeiből a nagybirtokosok szintén ilyen fajtákat exponáltak. A kereslet ezeket illetőleg nagy — kimondhatjuk, legnagyobb volt, és így — mert Bécs, annak vidéke, de azon külföldiek is, kik hozzánk legközelebb laknak, és kik fogyasztóinkul volnának tekinthetők, ezeket szívesen vették és nagyon jól fizették, mert addig, míg voltak ezen fajtába tartozó állatok eladók, más alig csinált vásárt; ebből ítélve, elmondható lenne, hogy ezekre az állatokra ott biztos piac létezik.

Kérdés, ha most csak erre való tekintettel valaki azt tanácsolná: »magyar gazdák! a fenn elsorolt vidékeken és helyen értékesíthetők biztosan és legjobban a hegyi fajták, azért ilyeneket tenyésztetek, melyek, mint a bécsi tárlat is mutatta, mindig kész vevőkre találnak, szakitsatok az eddigivel teljesen és ország-szerte mindenütt csakis ezen fajtákat cultiváljátok«, helyes lenne-e ily tanácsot adni? pedig ilyenformák akkor hangoztatva lettek.

Ilyen tanácsot részemről semmiesetre sem adnék, még pedig két okból. Először azért nem, — mert a külföldi kívánalmakkal és a piacczal, másodszer mert hazai viszonyainkkal is számot kell vetni, és ezek nekünk csak bizonyos irányban engednek utat, melynek követésére épp ezek által kényszerítve vagyunk.

Tehát a piacot, helyesebben talán a piaczokat és viszonyainkat kell mérlegelnünk és csak azután cselekedni.

Azt mondám az imént: a piaczokat. Ezek vannak a külföldön, de vannak a belföldön is, és ha nemcsak a tárlat alkalmával létesült állatvásárt, — hol hazai marháink érdeket csakugyan nagyon nem

az első sorban keltett, — hanem Bécs, Brünn, Grác stb. vágóhid-jait is megnézzük, látni fogjuk, hogy ott a mi fehér hazai ökrünk már igen lényeges szerepet játszik. Ha pedig hazai vásárainkat látogatjuk, meggyőződhetünk, mennyire keresett a jó ökör, ma már mily áruk fizettetnek érte, és meg lehet a tisztelt értekezlet győződe, hogy azon irányzat, mely ujabban a keleti országoknak Ausztriába való marhabevitelét illetőleg szükségessé vált, melynélfogva azok versenye igen is meg van nehezítve, ezen árakat meglehetősen constansul fenn fogja tartani.

Ez lenne a piac. A második, mit vizsgálódásunk tárgyává kellene tennünk, viszonyaink, de ezeket nem esetelem, azok mostoha volta hazánk nagy medencéjében és attól kelet felé ismeretes, ezek között pedig az ottani tenyésztőnél csak a mi nagyon megbecsülendő primigen fajtánk tartatik sikerrel.

Tehát a fentebbre való tekintettel, azt hiszem, nem volt indokolatlan, hogy első helyre állítottam hazai marháinkat.

Ámde lássuk: akár ennek, akár pedig a többi fajtáknak hazánkban való tenyésztésével meg lehetünk-e elégedve, vagy pedig ezzel ellenkező érzet fog el, ha ezen tenyészágat közelebről vizsgáljuk?

Ha ezt tesszük, bizony tudom, hogy az utóbbi fog bekövetkezni.

A marha-létszám hazánkban 1857-től 1870-ig 367,761 darab-bal esőkent, és a helyenkint tett tapasztalatok arról győztek meg, hogy az utóbb említett évtől a mai napig a létszám esökkenésének fokozódni kellett.

De nemcsak mennyiségileg, hanem az állatok minősége tekintetében is van hanyatlás, mi legkönnyebben a mostanában vásárra kerülő ökrökről határozható meg.

Az iménti a hazai anyagot illeti. Talán ez ma már némiképp ellensúlyoztatik a nyugotról hozzánk került fajták tenyésztése által? E tekintetben némi kis lendület van, az tagadhatatlan, de elég tért ezek még távolról sem foglaltak; átlagban ezen fajtákkal eddig inkább a kísérlet keretében mozogtak, kivéve talán Albrecht ő császári fenségét, ki valóban két, tekintélyesnek mondható és igen becses tenyészkerületet létesített.

Pár szóval a legkirivóbb, nagyon is sötét árnyoldalakat érintettem és neveztem két pontot — nevezhetnék még többeket — de csakis pontokat, melyek mégis világítanak. Az ezen pontokon elért

siker tanit bennünket: mi kell tenni nekünk és mire kell hatnunk, hogy ott, a hol ez lehető, a szükségesek mezőgazdaságunk érdekében megtéessenek.

Mert eddig ezen tenyészágat illetőleg alig történt valami, a cselekvés útjára kell térnünk mihamarabb.

Mert eddig sokat mulasztottunk, sokat kell helyrehoznunk és késnünk semmiesetre sem szabad.

Egy egész sorozatát a teendőknek lehetne itt elsorolni, de erre nincs időnk; ugyanis lesz közelebről alkalom, hogy azon eszközök, melyek másodsorban fontosak, szakemberek által szintén nyilvánosan kellően meg fognak beszéltetni.

Ezért itt csakis az általam legszükségesebbnek vélt eszközök javaslatba hozására szoritkozom, és ezek a következők:

1. A még tagosítandó határookban a birtokrendezésnél az elosztás alól olyan területek, melyek állandóul nem szánthatók, mint nagyobb lejtők, továbbá melyek fölszántása az állattenyésztést károsítaná, például a szikes területek, végre melyek hasznosítása az eldarabolás által csökkenne, mint a havasi legelőké, — vétesenek ki.

2. A tagosításnál, tekintettel arra, hogy a 100 holdnál kisebb területen gazdálkodók könnyebben nevelhessenek, hogy a káros bitangolás megakadályoztassék, a szántó föld és kaszálóhoz mérten közös legelő-területek létesíttessenek; továbbá, hogy a takarmány, különösbbe a luczerna-termesztés a volt urbéres birtokosoknak is lehetővé tétessék, hogy a rra kész tessenek, takarmány nyomás hasíttassék ki.

3. Alkottassék törvény, mely:

- a közös legelő területek mikénti használatát,
- az apa-állatok kötelező tartását,
- az apa-állatok mikénti alkalmazását,
- állatoknak a tenyésztésből való kizárását,
- a szarvasmarha-katasztert stb. szabályozza.

Mert hazai marháink létszámának és minőségének hanyatlása elvitázhatatlan, és mert ennek egyik főoka az elégtelen bika-számban és az apa-állatok jobbadán meg nem felelő minőségében rejlik: fölkérendő a magas kormány, hogy a bika-tartás kötelezővé tétele után

4. a) szakértők meghallgatásával alkossa meg a tenyészkertületeket, ezekben szervezze a tenyészbizottságokat és lássa el azokat kellő utasításokkal;

b) jelöltesse ki a kerületekben tenyésztendő jellegeket;

c) gondoskodjék, hogy a kötelező bikatartást szabályozó törvény életbeléptetésére bizonyos átmeneti idő fentartassék;

d) hazai szarvasmarha-fajtánk érdekében mielőbb szervezzen bikanevelő telepeket, egyet az erdélyi részekben, míg egyet a Királyhágón innen, honnét a községek annak idején bika-szükségletüket fedezhessék;

e) nyújtson módot és segítyt, hogy a tenyésztő közönség — illetőleg a községek — beszerezhetvén a szükséges bikákat, a törvénynek megfelelni képesítsenek.

5. Mig a kötelező bikatartás életbeléptethető lenne, állítson már közelébb föl bika-állomásokot, melyeknél a kerület leendő jellegének megállapítására tekintettel legyen.

6. Létesítsen törvényt, mely az ország állategészségügyrendészetét szabályozza.

7. Törekedjék a magas kormány, hogy a szarvasmarha és annak terményeinek értékesítése kedvezőbbé váljék, é. p.

a) az által, hogy a vaspályákon való szállítás jobb, gyorsabb és olcsóbb legyen;

b) hogy a külföldi piacok a marhavész ürügye alatt előlünk el ne zárathassanak és a vámok elviselhetők legyenek. Ezen utóbira nézve követtessék el minden, a mi lehetséges, és ha másképp nem, a megtorlás segélyével iparkodjék czélt érni.

Ezek lennének azon legsürgősebb eszközlések, melyeket elfogadásra javaslatba hozni bátorkodom; méltóztassék ezeket fontolóra venni, határozni, és azután a szükséges teendők iránt intézkedni.

Mielőtt végeznék, egy föladatnak kellene még eleget tennem, t. i. kimutatni, hogy az állattenyésztés terén kifejtett munka pecuniár haszonnal jár.

Erre nézve Kenessey osztálytanácsos ur is közlött már adatokat, különösen a juhászatot illetőleg, a melyekhez én még megjegyzem, hogy a nemes posztó-gyapjak 16^o/_o átlagos árcsökkenése maradandó nem leend, nem leend pedig azért, mert Németországban a nemes merinosok száma napról-napra apad; ott, valamint Ausztráliá-

ban is, mely legveszélyesebb concurrensünk volt, ezek területét a fésűs gyapjasok, továbbá az angol husjuhok kezdik elfoglalni.

Austriában, azaz azon örökstartományokban, hol a merinos tenyésztés leginkább virágzott, ott az angol husjuh és az ezzel való átalakító keresztezések szintén napról-napra tért nyerne. Az orosz gazdák eltérnek a finomság és nemesség irányától és a fésülhető jó tömeget kultiválják.

Hol van tehát még a nemes posztógyapjas juh nagyobb tenyésztőterülete? Csak nálunk léteznek ezen célznak megfelelő kitünő nyájak, tehát ki finom posztó-kelmét akar gyártani, nagyobb szükségletét a jövőben csak itt fogja fődözhetni, és ez is javítandja az ily anyagot birtokoló juhászatok jövedelmezőségét.

Azt felelhetné valaki: igaz, de a finom posztó-kelmék kevésbé keresettek? Ez most áll, de tegyük azokat mihamarabb olyanná, törekedjünk azon, hogy azon gentlemanre nem illő, ágyterítőknék vagy lőtakaróknak szép, azonban férfi-öltözeteknek diszesnek nem mondható szövetek, melyek nem olcsóbbak, nem szebbek a nemes merinos-kelménél, melyek készítésére idegen gyapjuk használatnak, ismét kimenjenek nálunk a divatból; ezzel csakis a fentjelzett iránynak leszünk hasznára.

A sertésnél már ilyen prognosist tenni nem mernék és igen megelégedett fogok lenni, ha fáradságos munkával az eddig ezen ágból élvezett jövedelmet megközelítőleg fenntartani tudjuk. A ló-tenyésztésről szóltam, tehát csak a szarvasmarha-tenyésztést illetőleg van még pár szavam.

Jeleztem, hogy az ökör-árak mily magasak, jeleztem, hogy a hus-árak csökkenése nem várható, a tej elég keresett, az ebből való gyártmányok, ha jók, könnyen és biztosan értékesíthetők nemcsak a nagy, hanem még a kisebb vidéki városokban is; lehető-e ennél fogva, hogy a szarvasmarha-tenyésztés ne jövedelmezzen?

Nem lehet; nem lehet, ha olcsón termeli a gazda takarmányát, ha okszerűen tenyészt és nevel, szövetkezve, egyesítvén az erőket olcsón és jól járt, szóval ha a megkívántató szakértelmet és routinet bírja és azt kellően érvényesíti.

Az elmondottakkal kimerítettem az időt, de talán a tisztelt értekezlet türelmét is, és most még azon második kérést vagyok bátor előadni, melyet szavaim kezdetén jeleztem és az a következőből áll.

Mi, azt hiszem, föl fogjuk kérni a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi m. kir. minister báró Kemény Gábor ur ő Nagyméltóságát az e téren való cselekvésre. Meg vagyok róla győződve, miszerint kérésünk teljesítettni fog, de hogy sikeresen teljesíttethessék, az főleg tőlünk függ. A minister ur ő nagyméltósága csakis úgy viheti ki ez üdvös czélokat, ha bennünk őt segíteni kész munkásokra talál; azért támogassuk a földmivelési ügyek vezetőjét ez irányú üdvös tevékenységében teljes erővel; iparkodjunk, hogy ezen ügyet előmozdítani czélzó törekvései a mezőgazdaságnak és általa kedves hazánknak javára váljanak.

DE-BALLAGI GEZA

